

Høringsinnspill fra Ungdomsråd og elevråd på
NOU 2001: 20
Ungdom, makt og medvirkning
Sammendrag av kapittel 1: Perspektiver, konklusjoner og tiltak

Hva er en NOU (Norges offentlige utredninger)?

En NOU (Norges offentlige utredninger) er en rapport utarbeidet av et utvalg eller ei arbeidsgruppe utnevnt av et departement eller ved kongelig resolusjon. Formålet er å se på og gjøre rede på ulike forhold i samfunnet. Ofte gir utvalget noen anbefalinger om tiltak basert på det de har funnet i utredninga og utredninga kan være en del av forarbeidet til en lovendring. NOU 2011:20 Ungdom, makt og medvirkning er en utredning laget av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Formålet her var å se på hva slags makt og muligheter til medvirkning ungdom har i samfunnet vårt. Vi ønsker at dere gir oss en tilbakemelding på tiltakene de foreslår for å bedre ungdoms makt og muligheter til medvirkning.

Utredningas hovedtema: Makt i to betydninger

Makt kan defineres på mange måter. Det motsatte av makt er avmakt. I Store norske leksikon beskrives makt som det å ha evne til sosial innflytelse (potensiell makt) og det og faktisk utøve slik innflytelse (aktuell makt). Utredninga fokuserer på makt i to betydninger; 1) Innflytelse og medvirkning i politikk og samfunnsliv og 2) Makt over eget liv.

1) Innflytelse og medvirkning i politikk og samfunnsliv

Bakgrunn

Innflytelse og medvirkning i politikk og samfunnsliv handler om unges muligheter til å delta i politiske prosesser både i lokalsamfunnet og i storsamfunnet. I denne sammenhengen kan avmakt handle om å bli holdt utenfor, for eksempel med henvisning til at man ikke er moden nok til å delta, eller at saken ikke angår ungdom. Men avmakt kan også oppstå om man får anledning til å være med, men uten at deltakelsen har noen betydning, dvs. skinndeltakelse eller skinndemokrati. Vi vet at deltakelse og mulighet til innflytelse krever ressurser som ikke alltid er likt fordelt. Tilgangen til slike ressurser kan variere med familiebakgrunn, foreldres engasjement og utdanningsnivå, samt individuell forskjeller blant de unge som nedsatt funksjonsevne og manglende språklige ferdigheter.

For utvalget har det vært et helt sentralt utgangspunkt at vi bør jobbe for at muligheten til å delta og bli hørt skal være så lik for alle som mulig. Dette **mulighetsperspektivet** ligger til grunn for utvalgets vurderinger og de tiltakene som utvalget foreslår. Utvalget har sett på unges muligheter for innflytelse gjennom ulike deltakelseskanaler: barne- og ungdomsorganisasjoner (organisasjonskanalen), enkeltsaksorienterte aksjoner (aksjonskanalen), medvirkningsorganer som ungdomsråd og ungdommens kommunestyre (den konsultative kanalen) og ungdomspartiene (partikanalen).

Et annet perspektiv som utvalget har lagt til grunn er **medborgerperspektivet**. Å være medborger handler både om å ha mulighet til å delta aktivt i samfunnslivet, men også om å ha innflytelse på politiske prosesser. Medborgerskapsperspektivet er nyttig i denne sammenhengen fordi det anerkjenner at ungdom ikke bare skal bli medborgere en gang i framtiden, men at de også **er viktige samfunnsdeltakere – medborgere – i sin ungdomstid**.

Et tredje perspektiv som utvalget har fokusert på i sammenheng med innflytelse og medvirkning i politikk og samfunnsliv, er: **myndiggjøringsperspektivet**. I dette perspektivet blir det viktig å diskutere hvordan ulike former for medvirkning bidrar til myndiggjøring. Det å få ansvar for tidlig og det å få ansvar for sent; å få for mye eller for lite ansvar, kan begge deler knyttes til avmakt. Utvalget er opptatt av å skille mellom reell medvirkning og kvasimedvirkning. Utvalget poengterer at kvasimedvirkning ikke er myndiggjørende. Tvert imot kan det å bli involvert på liksom føre til resignasjon; en opplevelse av at det ikke nytter å delta og man gir opp noe man egentlig hadde planer om.

Utvalgets konklusjoner og forslag til tiltak

a) Ungdommens muligheter til innflytelse

- Færre unge enn før deltar i samfunnsretta organisasjoner og politiske partier, men de som deltar er mer engasjement enn før.

- Det har vært lagt vekt på fra myndighetenes hold, at ungdommer skal konsulteres i saker som angår dem. Mange kommuner har etablert ungdomsråd eller lignende ordninger. Også på regionalt og nasjonalt nivå finnes det ordninger og initiativ som skal sikre de unges synspunkter inn i det politiske systemet. Men det at ordninger finnes betyr ikke at unge får reell innflytelse. Ikke sjelden er deltakelsen av symbolsk karakter.

TILTAK: Deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjoner

- 1) Utvalget mener arbeidet med å inkludere ungdomsgrupper med lav deltakelse i frivillige organisasjoner bør styrkes.
- 2) Barne- og ungdomsorganisasjonene bør gis tilgang til skolens lokaler utenom undervisningstid.
- 3) Utvalget vil styrke barne- og ungdomsorganisasjonenes mulighet til å delta i kommunal politikkkutforming og planprosesser.
→ Kommunene bør tilrettelegge for at det etableres lokale samarbeidsråd for barne- og ungdomsorganisasjonene, som velger representanter til ungdomsråd og andre medvirkningsorgan og –prosesser i kommunen.

TILTAK: Medvirkning gjennom ungdomsråd

- 1) Utvalget går inn for at det utarbeides lovfaste nasjonale retningslinjer for lokale ungdomsråd.
- 2) Myndighetene må i tillegg vurdere om kommuneansatte med ansvar for ungdomsråd trenger kompetanseheving.
- 3) Utvalget mener at det bør jobbes mer med å inkludere ungdom med lav deltakelse i frivillige organisasjoner.

b) Medborgerskap og politisk deltakelse

- Utredningen peker på den økte betydningen av det **digitalt medborgerskapet** (mulighet til å delta aktivt i samfunnslivet gjennom sosiale medier) for ungdom gjennom sosiale medier. Framveksten av de sosiale mediene beskrives som en ny infrastruktur for deltakelse og mobilisering, som fremmer unges makt og at det senker terskelen for å delta.
- Det fremheves positive sider som at deltakelse og mobilisering gjennom sosiale medier ikke er stedbundet, og man ikke behøver å kunne snakke for seg eller være fortrolig med formelle møteregler og prosedyrer for å delta. Utvalget understreker at dersom det digitale medborgerskapet kommer til erstatning for andre former for deltakelse, vil dette på sikt antakeligvis svekke heller enn øke unges makt. Det ser imidlertid ut til at denne formen for deltakelse kommer i tillegg til, og ikke i stedet for, tradisjonell politisk deltakelse.

TILTAK: Digitale medborgerskap

- 1) Utvalget vil at unge skal få mer kunnskap om maktpotensialet i sosiale medier. Utvalget foreslår at digital medborgerkompetanse integreres det nye demokratifaget i grunnskolen. Myndighetene må i tillegg vurdere om kommuneansatte med ansvar for ungdomsråd trenger kompetanseheving.
- 2) Utvalget mener det er behov for kunnskap om digitalt medborgerskap blant unge. Utvalget foreslår at det gis støtte til forskning om hvordan sosiale medier påvirker unges samfunnsengasjement og deltakelse samt hva slags makt unge reelt sett får gjennom sosiale medier.

- Utredningen peker på at det *er* mulig for unge å være aktive medborgere. Men det er også slik at muligheten til å delta ikke er like reell for alle. Utvalget mener at **skolen** er viktig for å legge et godt grunnlag for medborgerskap for unge. Skolen bidrar til at muligheten for å delta og bli hørt er så lik for alle som mulig.

TILTAK: Skolens demokratioppdrag

- 1) *Utvalget foreslår at det innføres et demokratifag i grunnskolen, at skolevalg (ved kommune- og stortingsvalg) gjøres obligatorisk i videregående skole og at det lages et opplegg med frivillige skolevalg i ungdomsskolen.*
- 2) Utvalget ber myndighetene utrede om:
 - elevgrupperåd (tilsvarer klasseråd) bør lovfestes
 - rett til elevrådsmidler bør forskriftsfestes
 - lærere med ansvar for elevråd trenger mer kompetanse om elevmedvirkning.
- 3) Utvalget foreslår også at det etableres et forsøksprosjekt med regionale lærlingeråd.
- 4) Utvalget vil at skolen skal ha en åpen holdning til organisasjoner og politiske partier, og at elevers engasjement utenfor skolen skal anerkjennes.

TILTAK: Valgkanalen

Utvalget spør om hva man mener om dagens stemmerettsalder.

- Bør man gå inn for å beholde dagens stemmerettsalder på 18 år for begge valg?
- Bør stemmerettsalderen senkes til 16 år for begge valg?
- Bør stemmerettsalderen senkes til 16 år for lokalvalg, men fortsatt være 18 år for nasjonale valg?

2) Makt over eget liv

Bakgrunn

Makt over eget liv handler om medvirkning, selvbestemmelse og en opplevelse av å ha en form for styring og kontroll over viktige områder i eget liv. Det å medvirke og utøve selvbestemmelse er viktig for den enkeltes selvrespekt og selvutvikling. Å frata et menneske muligheten til innflytelse over ens egne, viktige områder i livet kan føles krenkende. Slike krenkelser kan lede til avmakt. I utredninga behandles to temaer knyttet til dette maktperspektivet: hvordan nye medier utfordrer unges personvern og situasjonen til unge som av ulike grunner er under offentlig omsorg. Utvalget mener at det er et gap mellom det som er myndighetenes målsetting og det som er det faktiske ungdommene opplever, når det gjelder begge disse to temaene. Kort sagt; mange unge opplever situasjoner hvor de føler avmakt.

Utvalgets konklusjoner og forslag til tiltak

a) Unges personvern

- Når det gjelder personvern kan avmakt oppstå både som følge av at unge ikke vet hvordan de kan – eller hvorfor de bør – beskytte egen personinformasjon, og som følge av at andre bevisst eller ubevisst deler personinformasjon om dem, eller overvåker hva de foretar seg. Uansett årsak er personvernkrænkelser et økende problem.

TILTAK: Personvern i nye medier

- 1) Utvalget mener at skolen må gi opplæring i personvern og foreslår at personvern i nye medier tas inn i undervisningen om digital kompetanse både i grunnskolen og i videregående opplæring.
- 2) Hver skole bør også gi én av de ansatte et særlig ansvar for personvern.

b) Situasjonen til unge som av ulike grunner er under offentlig omsorg

- Angående situasjonen til unge som av ulike grunner er under offentlig omsorg, valgte arbeidsgruppa og ikke å etterspørre uttalelser fra ungdomsråd og elevråd for dette temaet. Av tidsmessige grunner ble det foregående temaene prioritert i arbeidet.